

Jogszabályok, ajánlások, irányelvek a közkönyvtári tájékoztatásban a kezdetektől a könyvtári törvényig

Egy szolgáltatás létét és fontosságát mutatja az utókor és a kortársak számára, ha a különböző szintű szabályozások is említik. Az alábbiakban a magyarországi közkönyvtárak tájékoztató szolgáltatásait tekintem át abból a szempontból, hogy létük hogyan tükröződik a korabeli jogszabályokban, ajánlásokban, irányelvekben.

Előjáróban mindenképp le kell szögeznünk, hogy 1945-ig a különböző néven említett, a „köz” könyvtári ellátását biztosító intézmények (olvasóköri, népkönyvtárak stb.) kialakítását, fejlesztését, fejlődését meghatározó jogszabályok, irányelvek központi kérdése rendszerint nem a szolgáltatások szabályozása, hanem a feltételrendszer (épület, állomány, személyzet, illetve ezek anyagi háttérének) biztosítása volt. Mivel azonban az ezekben megfogalmazott gondolatok, előírások jelentették a működés, a különböző szolgáltatások megteremtésének kereteit, szükséges ezek rövid áttekintése is.

A KEZDETEKTŐL A II. VILÁGHÁBORÚIG: AZ ALAPOK MEGTEREMTÉSE

Az EMKE (Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egylet) irányelvei (1885)

A XIX. század vége felé létrejött nagy közművelődési egyesületek közül az 1885-ben megalapított Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egylet (EMKE) volt az első, amely programjában megfogalmazta a népkönyvtárak alapítását. Könyvtári albizottsága dolgozta ki azokat az irányelveket, amelyek alapján összeállították a 130 kötetből álló mintajegyzéket. A dokumentumok kiválasztásánál erőteljesen érvényesült a „nép nevelésének” eszménye, így elsősorban ismeretterjesztő, erkölcs- és ízlésformáló könyvek kerülhettek be a szűk keretek közé.

Az állomány elsődleges szétválasztását (felnőtt, illetve ifjúsági művekre) központilag megtették. A helyi könyvtári állomány felügyeletét pedig a helyi tanítóra vagy lelkészre – azaz a település kulturálisan legképzettebbnek tekintett emberére – bízták. Feladatuk a gyakorlatban bizonyára nem korlátozódott a könyvanyag nyilvántartására és annak felügyeletére; arra, hogy a fiatalok valóban csak saját korosztályuk műveit kölcsönözzék. Minden bizonnyal saját maguk is megpróbálták felkelteni az olvasási kedvet saját kis közösségükön belül, később pedig alakítani. A hozzájuk kérdéssel fordulóknak adott esetben könyveket is kellett ajánlaniuk. Ez a munkafolyamat pedig már az ún. technikai referenz szolgáltatások része.

1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában

Az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk volt az első központi jogszabály, amely lehetőséget biztosított a községek számára, hogy azok az állami adó 5 százalékát meg nem haladó mértékben adót vethessenek ki a népiskolák (és könyvtáraik) fenntartása érdekében (35. §). Ennek gyakorlati megvalósulása hozzájárulhatott volna a községek kulturális fejlődéséhez, hiszen sok esetben a népiskolák könyvtárai jelentették helyi szinten az (államilag is támogatott) könyvtári ellátást. Az adó anyagi hátteret biztosíthatott volna az állomány folyamatos fejlesztéséhez, helyi igényekhez alakításához. Olyan könyvek, folyóiratok megvásárlását tette volna lehetővé, amelyekre tényleges igény mutatkozott, amelyeket rendszeresen kerestek. Az igények folyamatos felmérése, követése, az állomány ezekhez történő alakítása (természetesen a szakmai szempontok figyelembevétele mellett) szintén fontos eleme a tájékoztató szolgálatok kibontakozásának. A törvény által megteremtett lehetőséggel azonban a gyakorlatban csak kevesen éltek.

15.427/1877. 5. sz. VKM körrendelet

Utasítás a népkönyvtárak alapítása, szervezése és kezelése tárgyában

A körrendelet a könyvtári élet felélénkítésére felolvasásokat javasolt például a János vitézből, a Robinsonból; a könyvtár iránti érdeklődés felkeltését követően pedig ún. népkönyvtári egyesületek alakítására került volna sor. Az egyesület feladata az alapszabály megalkotása lett volna (ehhez egyébként mintát is közöltek). A központi elképzelés szerint ezt követően a népkönyvtárak önfenntartóvá váltak volna.

A felolvasások – népszerűségük miatt – a különböző olvasóköri életében is fontos szerepet kaptak. Hamar kiderült, hogy lakosság számára szervezett, érdeklődési körüket figyelembe vevő rendezvények fontos eszközei lehetnek a könyvtárhasználatra nevelésnek (nem véletlenül hangsúlyozták már a kezdetektől az angolszász public librarykben is).

Akár egy öngerjesztő folyamatként is jellemezhetjük ezt a jelenséget: az előadások miatt a lakosok elkezdik látogatni a könyvtárat, a felolvasott könyvek kedvet teremtenek ugyanazon mű, ugyanazon szerző más műve, vagy más szerző hasonló témájú művének elolvasására. Akik pedig a könyvtár rendszeres olvasóivá, használóivá válnak, előbb vagy utóbb rászorulnak egy szakképzett könyvtáros segítségére. Kérdezni fognak és kérdéseikre pontos válaszokat várnak. Emiatt, ha csak áttételesen is, a tájékoztató szolgálatok kialakításának szükségessége is benne rejlik az ilyen kezdeményezésekben.

1893. évi IV. törvénycikk az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról, és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről

A törvénycikk a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz tartozó személyzet felsorolásánál, a 11 fizetési osztályban jó néhány könyvtári munkakört is említ.

Természetesen csak a minisztériumhoz tartozó nagy intézmények beosztottjai szerepeltek a listán – a pontos feladatkörök meghatározása nélkül. A tájékoztató könyvtáros elnevezéssel ugyan még nem találkozhatunk, azonban a jogszabály már jelzi a szakma differenciálódását, hiszen a könyvtárigazgató mellett több fizetési osztályba sorolt könyvtári őr, könyvtári tiszt és segéd elnevezésekkel is találkozhatunk.

A II. VILÁGHÁBORÚTÓL A RENDSZERVÁLTOZÁSIG: A DIFFERENCIÁLÓDÓ REFERENZ SZOLGÁLTATÁSOK KORA

Az 1945–1989 közti időszakban a közművelődési könyvtárak fejlesztését, fejlődését, szolgáltatási köreik kialakítását a központilag elfogadott különböző szintű jogszabályok, az Országos Könyvtárügyi Konferenciák (főként az 1970-ben megrendezett III. Országos Könyvtárügyi Konferencia), valamint a párthatározatok szabták meg. Az alábbiakban ezek közül a tájékoztató szolgálatok megszervezésében szerepet játszókat emelem ki.

Az 1947. évi törvénytervezet a közművelődési könyvtárakról és a könyvtárak együttműködéséről

A törvénytervezetet a közoktatásügyi minisztérium könyvtári osztálya dolgozta ki Kovács Máté irányítása alatt, a hatályban lévő 1929. évi XI. törvénycikk, illetve az 1934. évi VIII. törvénycikk rendelkezéseinek módosítása céljából.

A jogszabály kidolgozásának szükségességét azzal indokolták, hogy a közkönyvtárak sok településen létre sem jöttek, illetve (néhány ritka kivételtől eltekintve) nem fejlődtek, állományuk elavult, olvasók sem látogatták.

A jogszabálytervezet kiemelten foglalkozott a kisebb (falusi, városi) közkönyvtárak fejlesztésével. Célul tűzte ki, hogy a nagyvárosok lakói számára biztosítottakkal megegyező színvonalú könyvtári szolgáltatások várják a vidéken élőket is – azaz biztosított legyen (ma divatos kifejezéssel élve) az esélyegyenlőség. Ennek jegyében megfogalmazódott, hogy „... a könyvtári hálózat célja az, hogy földrajzi, foglalkozási és vagyoni viszonyaitól függetlenül mindenki egyformán hozzájusson az olvasnivalóhoz s ezáltal a művelődés útjára léphessen.” (2. §)

Előírták továbbá, hogy minden 200 lakosnál nagyobb község köteles könyvtárat létesíteni. „A könyvtár fogalmába megfelelő olvasóhelyiség, könyvek és könyvtáros tartozik bele.” (3. §)

Az ún. valódi referenz szolgáltatások kialakítása szempontjából meghatározó, hogy már ilyen kis lélekszámú települések esetében is kötelezővé tették a kézikönyvtár kialakítását:

„5. § (1) A könyvtári szervezetbe tartozó helyi könyvtárak anyaga két részből áll: egy községi tulajdonban levő kézikönyvtárból és egy körzeti tulajdonban levő, időnként kicserélendő letétből.

6. § Azt, hogy a kézikönyvtárba milyen könyveket lehet felvenni, a Könyvtárak Országos Tanácsa (...) állapítja meg.”

Mivel a törvénytervezetet végül nem fogadták el, a benne foglaltak „csupán” jelzésértékűek: központi állásfoglalást jelentettek olyan gyakorlati tennivalók mellett (mint például a kézikönyvtárak kialakítása), amelyek fontos alapjait képezték a referenz szolgáltatások (ideértve a technikai referenzszen túlmutató, annál magasabb szintű, ún. valódi referenz szolgáltatások) kiépülésének.

A 2042–13/1952. sz. MT. határozat

A határozat a tanácsokat olvasótermek létesítésére kötelezte. Az olvasótermek és kézikönyvtáraik megteremtése (előírása) az elmélyültebb kutatómunka helyszínéivé és az újabb típusú tájékoztató szolgáltatások letéteményeseivé tette a tanácsok által működtetett könyvtárakat. A jogszabályalkotó hangsúlyozta továbbá a megfelelő számú és végzettségű (szaktudású) könyvtáros szükségességét is.

Az 1956. évi V. törvényerejű rendelet

A törvényerejű rendelet 5. § (4) bekezdése fogalmazza meg a közművelődési könyvtárak feladatát: *„a lakosság széles rétegeinek művelődési igényeit a lakóhelyen v. a munkahelyen kielégítsék”*. Alapfeladatuk a műveltségi színvonal emelése, a politikai–világnézeti nevelőmunka, a szórakozási igény kielégítése, valamint a demokráciára nevelés lett – ennek érdekében pedig az emberek tájékozottabbá tétele és azon dokumentumok kézbeadása, amelyek megismertetik őket jogaikkal és lehetőségeikkel. A megfogalmazás ugyan túlzottan általános, de témánk szempontjából mégis említésre méltó.

A könyvtárügy második ötéves tervének irányelvei (1960)

Az 1961–1965. közti időszakra megfogalmazott célok, feladatok közül a könyvtári tájékoztatás szempontjából az alábbi pontokat kell mindenképp kiemelni:

- A könyvtár szolgáltatásairól külön fejezet (II.) szólt. Ebben megfogalmazódott, hogy *„a könyvtári munka központja az olvasószolgálat, az olvasók nevelése és tájékoztatása a könyvtár sajátos eszközeivel”*. Itt említődik először a könyvtár tájékoztató szolgáltatása. Az előző gondolatból – miszerint a legfontosabb könyvtári munkának az olvasószolgálatot jelölték meg – szervesen következtek az alábbi megállapítások:
 - *„A könyvtár legjobb munkaerőit az olvasószolgálatba kell összpontosítani.*
 - *Az olvasószolgálat igényeinek figyelembevételével kell megszabni az állománygyarapítást, a könyvtári feldolgozás és feltárás méretét és mélységeit.*
 - *Az olvasószolgálati munka színvonalát szakadatlanul emelni kell.”* (Ezt szolgálta a szabadpolcos elrendezés, a könyvismertetések, a bibliográfiák és a könyvtári rendszer egészének használata, a statisztikakészítéshez hasonló mechanikus feladatok gépesítése.)

- Az *általános műveltség fejlesztése* című II/B fejezet 1. pontjában így fogalmaztak: „*Fejleszteni kell a közművelődési könyvtárak szak- és tudományos könyvtári szolgáltatásait*”. Bár részletesen nem fejtették ki, mik ezek a szolgáltatások, a gyakorlatban megjelent szaktájékoztató részlegek miatt a szakterületi tájékoztatás mindenképp idesorolható.
- A *tudomány és a termelési kultúra fejlesztése* című II/C fejezet 1. pontja értelmében minden megyei, valamint a jelentősebb járási és városi könyvtárban gondoskodni kell a megfelelő mennyiségű és összetételű szakirodalomról. Ennek érdekében „*Az évi beszerzési keret mintegy 20%-t szakkönyvek vásárlására kell fordítani*”, illetve – a 3. pont értelmében – a szakkönyvtáraknak bibliográfiákkal stb. (azaz tájékoztatási segédeszközökkel) kell támogatniuk a közművelődési könyvtárakat.

Megfogalmazták továbbá a szaktájékoztató szolgálat megszervezésének szükségességét is: „*Ki kell fejleszteni a közművelődési könyvtárak szakirodalmi tájékoztató szolgálatát*” (2. pont). Mindez mutatja, hogy a gyakorlatban az általános tájékoztatás mellett (és azon túl) tényleges igény mutatkozott a szaktájékoztatás segítségével megismerhető információk, dokumentumok iránt.

A 146/1964. (MK. 16) MM utasítás

Az utasítás kötelezővé tette (egyelőre a megyei könyvtárak számára) a helyismereti anyag gyűjtését, a helyismereti gyűjtemények kialakítását – ezzel azonban inkább a már meglévő gyakorlatot legalizálta. Ugyanakkor a jogszabályban közölt könyvtári definíció nem tartalmazott még csak utalást sem a könyvtár tájékoztató tevékenységére:

„Könyvtárnak tekintendő az a könyvgyűjtemény, amely a Művelődésügyi Minisztérium által külön meghatározott minimális könyvállománnyal rendelkezik, kizárólag, vagy elsősorban könyvtári célt szolgáló helyisége van, rendszeresen nyitva tart és kölcsönöz, feladatait főfoglalkozású, mellékfoglalkozású (részfoglalkozású), vagy tiszteletdíjban részesülő könyvtárosok látják el.”

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács (1968. Békéscsaba) állásfoglalása

Az 1968-as békéscsabai Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács ülésén nagy vitát kiváltó dokumentum markáns állásfoglalás a public library típusú közkönyvtár mellett.

Sallai István előterjesztésében nagy hangsúlyt kapott a tájékoztató szolgálatok kiépítése és fejlesztése. Emellett azt is leszögezte, hogy „*teljes funkciójú könyvtárnak azt lehet csak tekinteni, amely a hatókörében szükséges irodalom tartalmi egészét képes beszerezni amellelt, hogy alapvető feladatának: a kölcsönzésnek teljes mértékben eleget tesz, prézens állományt fejleszt, jelentős prézens állományt*

biztosító nyilvános tájékoztatási részleget alakít ki, *kiegészül a szükséges korosztályi (gyermek, ifjúsági) szolgálattal, illetve részlegekkel, és megfelelő speciális gyűjteményeket (helyismereti, zenei, audio, reprográfiai stb.) létesít*”.¹

Sallai István tehát meghirdette – összhangban a közkönyvtárakban már végment, illetve folyamatosan tapasztalható változásokkal – a speciális igények kiszolgálására is alkalmas gyűjtemények (pl. helyismereti, zenei, gyermekrészlegek) létrehozásának szükségességét; hangsúlyozta a jól kialakított kézikönyvtári állományra épülő referenz-szolgálat jelentőségét.

A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia (1970)

A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei többek közt tartalmazzák, hogy *„az állam elsődleges feladata a nyilvános, bárki számára hozzáférhető könyvtári ellátás és szakirodalmi tájékoztatás biztosítása (...) Ez igyekszik kielégíteni az ... általános és szakmai tájékoztatás (...) iránti igényeket, elősegíteni a szükségletek igényként való tudatosulását.”*²

Megállapították, hogy a közművelődési könyvtárakban *„fokozatosan teret hódít a helybenolvasás szokása, a tájékoztató szolgálat igénybevétele is. Az ilyen könyvtárak jól válogatott általános gyűjteményét a legkülönbözőbb szakemberek intenzíven használják fel a szűkebb szakterületükön túli tájékozódásra.”*³

Jelentősnek érzem, hogy a konferencia fejlesztési alapelveként fogalmazta meg a tájékoztatás iránt megfogalmazódó igények állandó vizsgálatát és követését is.

Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására (1971)

A speciálisan a gyermekkönyvtárak működését kijelölő *Irányelvek...*, amellett, meghatározta a gyermek- és ifjúsági olvasók szolgálatának helyét a közművelődési könyvtárakban, részletesen ismertette az „A”, „B”, „C” és „D” típusú gyermekkönyvtárak szolgáltatási körét, amelyek között a tájékoztatás különböző minimumszintjeit is megfogalmazta.

Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fejlesztéséhez (1972)

A *Szakmai irányelvek...* már előírta az „A” és „B” típusú könyvtárakban a differenciált tanácsadó és tájékoztató szolgálat létesítését, és még a „C” típusú könyvtárak esetében is úgy fogalmaztak, hogy *„olvasószolgálatában tanácsadó – ajánló és – saját gyűjteményének keretein belül – tájékoztató tevékenységet végez figyelemmel a korosztályi és a műveltség szerinti igényszintekre”*.

Ezt olvasva különösen elkeserítő, hogy még 1977-ben is arról számoltak be⁴, hogy a differenciált tájékoztató szolgálatok kialakítása a gyakorlatban nem történt meg.

176/1973. (M.K. 22) MM számú utasítás a könyvtári szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes kérdésekről

A miniszteri utasítás az egyetemi, főiskolai, az országos tudományos szak-, a tanácski közművelődési, valamint a nyilvános könyvtárként működő szakszervezeti könyvtárak szolgáltatásaival foglalkozott. Ezek között említette a tájékoztató szolgáltatást, illetve meghatározta (június 25.–augusztus 25. közötti) nyári, időleges csökkentésének maximális mértékét (60%).

Az utasítás pozitívumaként kell megemlíteni, hogy a könyvtári szolgáltatások között kiemelten említette a referenz-szolgáltatást. Ugyanakkor nem történt meg a tájékoztatás (tájékoztató szolgálat) pontos definíciója, valamint a könyvtárak szolgáltatási minimumának (ideértve a tájékoztató szolgáltatásokat) meghatározása.

1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelet a könyvtárakról

A hazai könyvtárak működését húsz éven át meghatározó jogszabály 1956-os elődjénél részletesebben taglalta a könyvtári feladatok és szolgáltatások körét. Ezek közül számos érintette a közművelődési könyvtárakban ellátandó tájékoztató feladatokat.

- „6. § *A könyvtár feladata, hogy tevékenységi körében:*
 - a) *közreműködjék az általános művelődési igények fejlesztésében és kielégítésében, (...) az általános, a szakmai, a politikai és a világnézeti tájékozódásban...;*
 - b) *részt vegyen a termelési, a kutatási, a fejlesztési, a tervezési, a közművelődési, az oktató-nevelő és a tanulmányi, valamint az igazgatási tevékenység szakirodalmi igényeinek kielégítésében, és e közben tájékoztatást nyújtson”.*
- A 7. § (2) bekezdésében a jogalkotó felsorolta a fenti feladatok ellátáshoz legfontosabbnak ítélt könyvtári szolgáltatásokat: „*Könyvtári szolgáltatás különösen:...*
 - c) *„a könyvtári rendszerre, a könyvtári hálózatok és együttműködési körök, valamint a könyvtárak gyűjtőkörére, állományára és szolgáltatásaira vonatkozó tájékoztatás,*
 - d) *bibliográfiai, szakirodalmi tájékoztatói és egyéb szolgáltatások nyújtása, illetőleg más könyvtárak szolgáltatásainak közvetítése.”*
- Előírta továbbá, hogy a szolgáltatások biztosítása érdekében a könyvtárnak mit kell elvégeznie (8. §):
 - a) *„tájékozódik a könyvtár és szolgáltatásai iránti igényekről, valamint tervszerű tevékenységet folytat az általános és a szakmai tájékozódás iránti igények felkeltésében, kielégítésében...*
 - d) *együttműködik a művelődési, a tudományos, illetőleg a tájékoztatói (információs) intézményekkel.”*
- Végül a jogszabály még egy megállapítását feltétlenül idézni kell: „11. § (1) *A közművelődési könyvtár feladata, hogy nevelő, illetőleg az önművelést és a tájékozódást szolgáló tevékenységével előmozdítsa az általános és a szakmai műveltség növelését.”*

A Minisztertanács Tanácsi Hivatala 1983. december 30-i irányelve

Az irányelv fontos lépést jelentett a lakosság közérdekű, közhasznú információs igényeinek könyvtári kielégítése felé vezető úton. Lehetővé (de nem kötelezővé) tette ugyanis, hogy a tanács a tanácsülési dokumentumokat az illetékes városi, községi könyvtárhoz eljuttassa – a zárt ülések anyagát kivéve. Az irányelv megjelenését követően számos könyvtárban váltak hozzáférhetővé a tanácsi jegyzőkönyvek, határozatok.

A művelődési miniszter 211/1984. (MK. 23.) MM számú útmutatója a lakóhelyi közművelődési ellátás távlati fejlesztéséhez

Az útmutató már nem csupán a dokumentumokhoz, hanem a (bármely hordozón jelen lévő) információhoz való hozzájutás állampolgári jogát rögzítette. Emellett előírta az „A” és „B” típusú könyvtárak számára a szakirodalmi információs igények közvetítését.

Meghatározta a tájékoztató szolgálatok szempontjából elengedhetetlen olvasótermi állomány fontos általános jellemzőit (pl. az „A” típusú könyvtárakban előírta magyar és világnyelveken megjelent kézikönyvek meglétét).

Minden könyvtártípus esetében hangsúlyozta a saját szolgáltatások mellett más könyvtárak szolgáltatásainak közvetítését, valamint a szolgáltatások testesztelését – tekintettel a pl. foglalkozási vagy életkori sajátosságokból adódó különbségekre. A megfelelő színvonalú szolgáltatások biztosítása érdekében pedig létszámnormákat is meghatározott – igaz, ezeket elsősorban a kölcsönzött kötetek száma alapján állapította meg.

A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN: TÖRVÉNY SZÜLETIK

Az 1980-as évekre a könyvtári területen is túlszabályozottság alakult ki, amelyre csak részben jelentett megoldást a deregulációs program, ennek hatására a hatályos jogszabályok száma jelentősen csökkent, azonban a megmaradók szemléletükben, tartalmukban sok esetben elavultnak számítottak. A szakma emiatt is nagy várakozással tekintett az 1997-ben elfogadott könyvtári törvény elé.

1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról

A könyvtári törvény egyértelműen szolgáltatáscentrikus, hiszen mindvégig könyvtári ellátásról beszél. Hangsúlyozza a különböző szolgáltatások egymásra épülő, egymást kiegészítő, segítő szerepét – ezek közül nyilvánvalóan a tájékoztató szolgáltatások azok, amelyeken keresztül a felhasználó a leggyakrabban kerül közvetlen kapcsolatba a könyvtári rendszerrel, annak elemeivel.

Melyek azok a törvényi paragrafusok, amelyek a közművelődési könyvtárak referenz-szolgáltatásaival szorosabban is összefüggnek?

- 54. § (1) bekezdésében előírja a könyvtári feladatok ellátására alkalmas helyiség, a használók többsége számára megfelelő nyitva tartás, valamint szakember alkalmazásának szükségességét.
- 65. §-ában kiegészíti az 55§ (1) bekezdésében megfogalmazott feladatokat három lényeges elemmel: a szolgáltatásokat a helyi igényekhez kell alakítani; kötelező közhasznú információs szolgáltatásokat, illetve helyismereti információkat biztosítani a települési könyvtárakban.
- Az 1. sz. melléklet k) pontjában a könyvtárost felsőfokú *szakirányú* végzettséggel rendelkező szakemberként határozza meg.

Azonban a jogszabályban a nyilvános könyvtár alapfeladatainak meghatározásánál (55. §) csupán a könyvtári rendszer szolgáltatásairól és dokumentumairól való tájékoztatás (technikai referenz-szolgáltatás), illetve a könyvtárak közötti információcserében való részvétel szerepel. Teljes egészében hiányzik viszont az ún. valódi referenz szolgáltatások működtetésének előírása.

A könyvtárhasználót megillető alapszolgáltatások (56. §) között sem szerepel a szakszerű tájékoztatáshoz való jog – csupán „*információ a könyvtár és a könyvtári rendszer szolgáltatásairól*” [56. § 2. bekezdés d) pont].

Nem definiálja a törvény a közhasznú információs szolgáltatás fogalmát és tartalmi minimumát sem.

Összegzés

A különböző hiányosságok ellenére is óriási a változás, amely a könyvtári tájékoztató munka törvényi, irányelvi szabályozása területén a XIX. század óta végbement. Kialakult, rohamosan fejlődött, változott – a társadalom kihívásaira is rugalmasan reagálva – a magyarországi közkönyvtári tájékoztató szolgáltatás. E folyamat részeként, egyúttal elismertette saját fontosságát, fokozatosan teret kért és kapott a könyvtárak működését meghatározó jogszabályokban is – a XX. század végére elérve, hogy az az önálló könyvtári törvényben is megjelenjen.

JEGYZETEK

- 1 Sallai István: Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya (Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülése). = Könyvtári Figyelő, 1999. 2. sz. 254. p.
- 2 A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei. In: Könyvtártudományi tanulmányok: 1970. Bp. NPI, 1971. 39. p.
- 3 A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei. 43. p.
- 4 A szakrészlegesítés néhány kérdése. Elvek, tapasztalatok, alternatívák. Bp., OSZK–KMK., 1977. 13. p.

Nagy Enikő